

Cím:
5500 Gyomaendrőd,
Fő út 230.

Nyitvatartás:
Hétfő - Péntek: 9-17-ig
Szombat: 9-12-ig

Telefon / Fax:
+36-66/218-370

ELŐTERJESZTŐ JAVASLAT

Jézus Szíve Templom épülete Települési Értéktárba történő felvételéhez

Készítette:

**Határ Győző Városi Könyvtár
Gyomaendrőd, Fő út 230.**

Gyomaendrőd, 2018. április 5.

Dinyáné Bánfi Ibolya
Intézményvezető

Cím:
5500 Gyomaendrőd,
Fő út 230.

Nyitvatartás:
Hétfő - Péntek: 9-17-ig
Szombat: 9-12-ig

Telefon / Fax:
+36-66/218-370

I. A JAVASLATTEVŐ ADATAI

A javaslatot benyújtó intézményneve: Határ Győző Városi Könyvtár

Levelezési cím: 5500 Gyomaendrőd, Fő út 230.

Telefonszám: 66/218-370

E-mail cím: varosi.konyvtar@gyomaendrod.hu

II. A NEMZETI ÉRTÉK ADATAI

1. A nemzeti érték megnevezése: **Jézus Szíve Templom épülete**
2. A nemzeti érték szakterületenkénti kategóriák szerinti besorolása: **épített környezet**
3. A nemzeti érték fellelhetőségének helye: **Gyomaendrőd, Fő út 226.**
4. Értéktár megnevezése, amelybe a nemzeti érték felvételét kezdeményezik:

Települési Értéktár.

5. A nemzeti érték rövid, szöveges bemutatása, egyedi jellemzőinek és történetének leírása:

A templom építetőinek és a tervezőjének nevét márványtábla őrzi a templom falán: „Ezen templomot építtette Kapriórai Wodianer Albert és neje szül: Boros-Jenői Atzél Zsófia. Hauszmann Alajos műegyetemi tanár tervei szerint. 1878.” Néhány mondat arról, hogy kik is voltak ők:

Gróf Stockhammer Ferdinánd 1836-ban haszonbérbe adta a gyomai uradalmat Szitányi Ullmann Franciskának, Wodianer Móric feleségének, aki fiát, Wodianer Sámuelt küldte árendált birtokára gazdálkodni. Szitányi Ullmann Franciska 1939-ben megvásárolta a birtokot Stockhammertől. A király a Wodianereket nemesi rangra emelte, akik előzőleg megkeresztelkedtek, a zsidó vallásból áttértek a katolikus hitre.¹ Sámuel fiai közül a gyomai uradalmat Albert kapta meg, aki feleségével, Borosjenei Atzél Zsófiával építtette a katolikus templomot, és alapítói voltak az árva-és szeretetotthonnak.²

Hauszmann Alajos (1847-1926) neves építész, műegyetemi tanár, az MTA tagja, a historizmus egyik hazai képviselője. Munkásságát itthon és külföldön is elismerték, számos közismert épület tervezése fűződik nevéhez (New York palota, Curia, ma Néprajzi Múzeum, a Műegyetem központi épülete).

Részlet Hauszmann naplójából:

„Még 1874-ben hívott fel Wodianer Albert a Gyomán építendő kegyúri templomra és avval kapcsolatos mauzóleumra terveket készíteni. Egyhajós, faragott, fa-fűtésű templomot terveztem romanizáló stílusban, színes téglaburkolattal. Az építést még az évben kezdtük meg, befejezése 1876 őszére volt határozva, de 1875 nyarán Wodianer Ischlibe (Ausztria) hivatott, ahol rendszerint a nyarat töltötte, és megkért, hogy a templom építését siettessem, mivel házasságának 25 évfordulóján kívánja azt beszenteltetni, és az első mise után feleségével a házassági frigyét újból megkötni, ami 1876.év április hónapra esett, – az építést siettetni, minek az volt a következménye, hogy a falak nedvessége folytán a festés helyenként megrongálódott, és a későbbi kijavítás 700 arany forintba került. Ezt az összeget Wodianer levonta az én honoráriumomból, úgy indokolván, hogy azt nekem tudnom kellett volna, és ha a következményekre figyelmeztetem, akkor ő nem sürgette volna a korábbi befejezést.

¹ Cs.Szabó: Adatok...Wodianer család II.

² Cs.Szabó Adatok...Wodianer család IV.

Cím:
5500 Gyomaendrőd,
Fő út 230.

Nyitvatartás:
Hétfő - Péntek: 9-17-ig
Szombat: 9-12-ig

Telefon / Fax:
+36-66/218-370

Végeredményben azonban kárpótolt az indokolatlan levonásért, mert 2000 forintot hagyományozott azon a címen, hogy halála esetében a sírcsarnokba való eltemetésénél legyen jelen és intézkedjen a márványlapok ismétli elhelyezésével, ami 1891-ben meg is történt.

Gyomán még a Wodianer kastélya körül is többrendbeli átalakítást végeztem, igen gyakran voltam ott és rendszerint Khernal György uradalmi igazgatónál, Khernal Antal műegyetemi tanár testvérénél laktam, és vendégszerető házában sok jó napot töltöttem. Khernal a karácsonyi ünnepeket megelőzőleg nagy nyúl vadászatokot rendezett, melyekhez számos vendéget hívott meg. Én is többször vettem részt ezen szép eredménnyel járó vadászatokon, s a többi között itt lőttem az első tüzöket.”³

1877. május elsején rakták le a mostani templom alapkövét a benne lévő iratokkal, amelyek tudatják az utókorral, hogy milyen volt az akkori helyzet és közölték az akkori egyházi és világi előjárók nevét és adatait. ⁴ A felépült templom szentelését Jézus Szíve tiszteletére Lipovniczky István nagyváradi megyéspüspök végezte 1878. október 27-én. Gyoma akkor a nagyváradi egyházmegyéhez tartozott.⁵

A neoreneszánsz stílusú, téglából épült templom egyhajós, homlokzata előtt karcsú sisakkal fedett négyszintes torony, a főhajó két oldalán egy-egy kápolnával. A templomhajóhoz csatlakozik a négyzet alaprajzú, elől portikusszal, két oldalán félköríves kiképzéssel, fölül kupolával kialakított kápolna, mely alatt az építető Wodiáner család kriptája található. ⁶ A kriptakápolna a Szent Kereszt tiszteletére van emelve. A torony első szintjén három nagyméretű, felül küllős ablakrózsával kombinált mérműves ablak nyílik, ugyanitt Szent Péter és Szent Pál szobraikat helyezték el.

A templom külső architektúráját a vörös és a sárga színű téglakombinációja határozza meg. Általában a nagy összefüggő falfelületek készültek a világos, okkeres színű téglából, és a faltagolók vörösből. A hajó középrészét mindkét oldalon egy-egy kápolna bővíti. A téglalap alaprajzú kápolnák a hajónál alacsonyabbak, nyugat és kelet felé félköríves ablakok tagolják azokat. Az egyenes szentélyfal középrészéhez kupolás lefedésű centrális kápolna járul. A kriptakápolna a Szent Kereszt tiszteletére van emelve. Itt nyugszanak a templom építetői. A déli oldalon a templomhajóhoz egy igen lapos sátozott fedett sekrestye illeszkedik. A déli oldalon lévő kápolna és a sekrestye között egy pergola látható. Itt található az építetőről megemlékező márványtábla, melyen az alábbi szöveg olvasható: Ezen templomot építtette Kaprióriai Wodiáner Albert és neje szül: Boros-Jenői Atzél Zsófia. Hauszmann Alajos műegyetemi tanár tervei szerint. 1878.

A hajót festett, gazdag tagolású neogótikus famennyezet fedi (kivitelező mester: G. Gregersen), az apszisban, kápolnák boltozatán és a Wodianer-kápolnában freskódísz. Színes ornamentális üveglablakok, a hajóban magyar szentek büsztjeivel (Kratzmann Ede). A freskókat és a Jézus Szíve főoltárképet id. Vastagh György festette. Az üveglablakok Kratzmann Ede üvegfestő művész munkái. A karzaton található a templom orgonája, amelyet valószínűleg Jónás István épített, majd 1981-ben Keve József építette át.

³ Seidl: 150 éve született Hauszmann Alajos

⁴ www.gyomaiblebania.hu

⁵ www.gyomaiblebania.hu

⁶ Sisa 182. p.

Cím:
5500 Gyomaendrőd,
Fő út 230.

Nyitvatartás:
Hétfő - Péntek: 9-17-ig
Szombat: 9-12-ig

Telefon / Fax:
+36-66/218-370

Kiemelkedő színvonalúak a templom egykorú, nagyrészt Hauszmann Alajos rajzai után készült berendezési tárgyai: oltárok, szószék, padok, gyóntatószék, keresztelőkút, rekesztőrácsok, csillárok, lámpások, gyertyatartók, hímzett templomi zászlók.⁷

A templom körül kovácsoltvas kerítés a templomával megegyező téglalábazaton áll.

Forrás:

A gyomai rom. kath. új templom alapkövének beszentelésekor Zay János ...által tartott alkalmi beszéd 1877. május 1-én. Gyula, 1877.

Sisa Béla: Békés megye műemlékei. Békéscsaba, 1981. 1. kötet. p. 181-182.

Cs. Szabó István: Adatok Endrőd és Gyoma hajdani birtoklásáról a báró kaprióriai Wodiáner családról. – 1. fejezet. Városunk. 2001. április. 65.p., II. fejezet. Városunk. 2002.május. 87.p., III. fejezet. Városunk 2002. június. 107.p., IV. fejezet. Városunk. 2002.július. 127.p.

Seidl Ambrus: 150 éve született Hauszmann Alajos. Városunk. 1997.július. 2.p.

Császár Ferenc: „Olyan szentélyt építsetek, hol Istennek buzgó tisztelőket neveljenek...” Városunk. 2000. augusztus. 139.p. Hauszmann Alajos.

<https://www.arcanum.hu/en/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-eletrajzi-lexikon-7428D/h-75B54/hauszmann-alajos-75CA7> (2018.04.04.)

<http://www.gyomaiplebania.hu> (2018.03.28.)

<http://muemlekem.hu/muemlek?id=11232> (2018.03.28.)

<http://hgyvk.hu/index.php/component/content/article/21-adatbazis/digitalizalt-dokumentumok/gyoma-tortenete/494-gyomai-fotok?Itemid=143> (2018.03.28.)

6. Indoklás az értéktárba történő felvétel mellett

A műemléki védelem alatt álló épület nem csak a helyi katolikus közösség, hanem a gyomai közösség, az újratelepült lakosság ikonikus épülete. Sorsa, története jól példázza az újjászületést. Az épület Gyomaendrőd egyik nevezetessége, jelképe.

III. MELLÉKLETEK

1. Az értéktárba felvételre javasolt nemzeti érték fényképe vagy audiovizuális dokumentációja.

⁷ muemlekem.hu/muemlek?id=11232

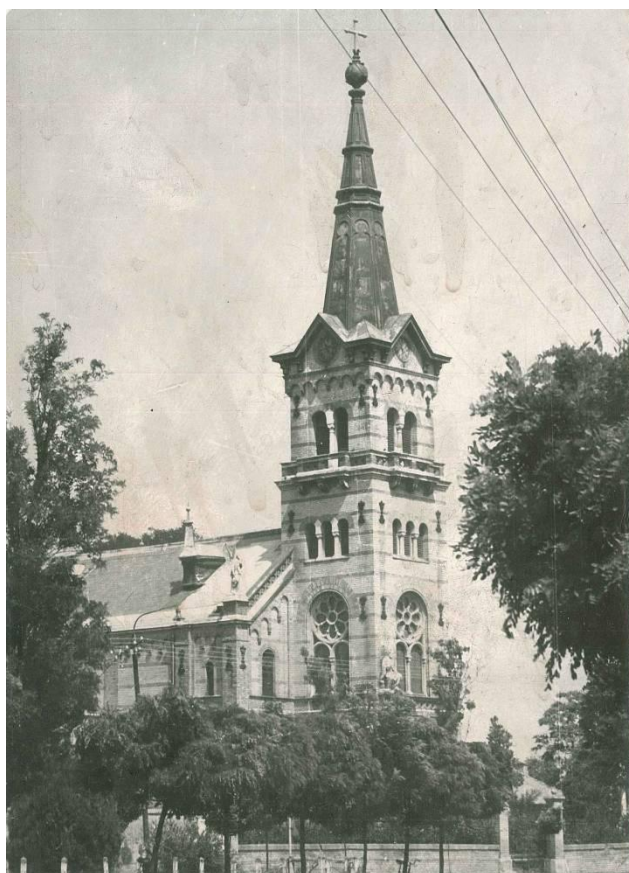
Cím:
5500 Gyomaendrőd,
Fő út 230.

Nyitvatartás:
Hétfő - Péntek: 9-17-ig
Szombat: 9-12-ig

Telefon / Fax:
+36-66/218-370

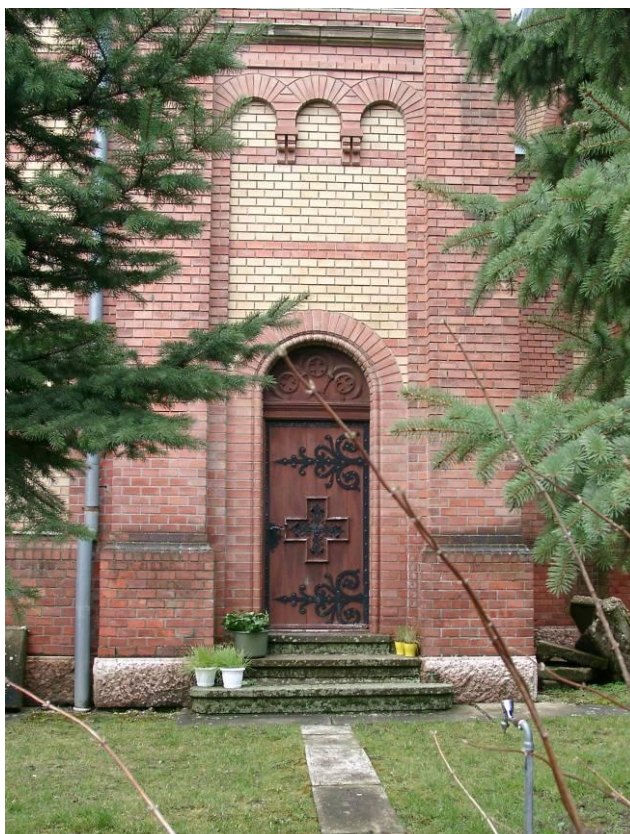
Cím:
5500 Gyomaendrőd,
Fő út 230.

Nyitvatartás:
Hétfő - Péntek: 9-17-ig
Szombat: 9-12-ig

Telefon / Fax:
+36-66/218-370

Cím:
5500 Gyomaendrőd,
Fő út 230.

Nyitvatartás:
Hétfő - Péntek: 9-17-ig
Szombat: 9-12-ig

Telefon / Fax:
+36-66/218-370

Cím:
5500 Gyomaendrőd,
Fő út 230.

Nyitvatartás:
Hétfő - Péntek: 9-17-ig
Szombat: 9-12-ig

Telefon / Fax:
+36-66/218-370

Cím:
5500 Gyomaendrőd,
Fő út 230.

Nyitvatartás:
Hétfő - Péntek: 9-17-ig
Szombat: 9-12-ig

Telefon / Fax:
+36-66/218-370

Cím:
5500 Gyomaendrőd,
Fő út 230.

Nyitvatartás:
Hétfő - Péntek: 9-17-ig
Szombat: 9-12-ig

Telefon / Fax:
+36-66/218-370

3. A javaslathoz csatolt saját készítésű fényképek és filmek felhasználására vonatkozó hozzájáruló nyilatkozat

HOZZÁJÁRULÓ NYILATKOZAT

Alulírott Dinyáné Bánfi Ibolya a Határ Győző Városi Könyvtár nevében eljárva hozzájárulok, hogy az intézmény által készített anyagot, képeket a Gyomaendrődi Települési Értéktár Bizottság felhasználja, nyilvánosságra hozza.

Gyomaendrőd, 2018. április 5.

Dinyáné Bánfi Ibolya
Intézményvezető